

Zaanstreek

Jaap Kaal, de rijkdom van de eenvoud

Peter Ruggvoen

Westzaan ■ Jaap Kaal, geboren in 1903 in Zaandijk, had het fijne niet mee. Hij groeide op in een gezin waar armoede troef was. Zijn vader stierf in 1906, zijn moeder overleed in 1909 aan een longontsteking waarna Jaap met zijn twee zussen en twee broers in het Weeshuis te Zaandijk verblijft op zijn vijfde tot zijn 12e jaar.

Hij ging al op jonge leeftijd aan de slag bij Maschinenfabrik B.M. Dapvoet & Co in Koog aan de Zaan, volgde technische vakken aan de Burger-Bovenschool waar hij onder meer les kreeg van docent en kunstschilder Freek Engel, en kreeg in 1921 een aanstelling als technisch tekenaar bij Maschinenfabrik Duivis.

Schilderen deed hij in zijn vrije tijd in het weeshuis, in een zeldzaam type dat niet werd gebruikt. Hij werd in 1921 toegelaten tot de avondopleiding van de Rijksacademie van Beeldhouw Kunst en Architectuur. In 1926 nam hij een half jaar onbetaald verlof voor een studiereis naar Italië, in gezelschap van zijn vriend en kunstschilder Cornelis Koning (1893-1993). Om zich geheel aan de kunst te kunnen wijden, boort hij kort na de Tweede Wereldoorlog, na een

Op initiatief van de Stichting Jaap Kaal wordt bij Galerie Staphorsius een verkoopexpositie gehouden van werken van de oud-Wormerveerder die in 1960 overleed. 'Rijkdom van de eenvoud' luidt de titel. De aangeboden schilderijen en tekeningen komen uit de nalatenschap van de schilder, waaronder ook werken die tientallen jaren niet meer voor het publiek te zien waren.

25-jarig dienstverband bij Duivis, ontslag als technisch tekenaar. Hij verbouwt de versiering van het houten pakhuis aan de Zaanweg in Wormerveer, waar hij al sinds 1926 zijn atelier heeft, tot woonruimte. Als zelfstandig kunstenaar breekt een periode aan van een opmerkelijke groei van zijn artistieke productiviteit.

Eigenzinnig

Sober leventij gaat hij zijn eigen weg, werkt niet aan een interieur en eigenzinnig oeuvre. Zo maakt hij geen gebruik van de Contraprestatie of de voorstelling daarvan, de Beeldende Kunstenaars Eengesing (BKKE). In 1954 trouwt hij op latere leeftijd met Anneke Kollijn, zijn partner en muze. Jaap Kaal overlijdt in 1960 in zijn atelier in Wormerveer.

De schilder dreigt in de vergetelheid te raken, maar in 2002 wordt zijn werk herontdekt en volgt de oprichting van de Stichting Jaap Kaal, op initiatief van Freek Op de Coul. „Ik kende Jaap Kaal vanaf mijn tiende. Hij was een busvriend van mijn familie in Twente waar hij regelmatig logeerde. Als jongen heb ik wel bij hem geloopt in zijn pakhuis in Wormerveer. Het rook er naar lijnolie en verf.“

De dood van Jaap Kaal in 1960

Ook andere kunstenaars

Naast de vele tientallen schilderijen en tekeningen van Jaap Kaal is er op de expositie werk te zien van kunstenaars die een rol hebben gespeeld in het leven van de Wormerveerder. Zo is er werk te zien van de geboortegronders Freek Engel en tal van Zaanse vakbroeders met wie Kaal contact had. De introvert Kaal was niet iemand die zijn tijd maakte om les te geven aan leerlingen maar de Amsterdamse Wim Duijn vormde de uitzondering op de regel. Een bijzondere leerling, dat bewijzen zijn opvallende literaire schilderijen op de expositie.

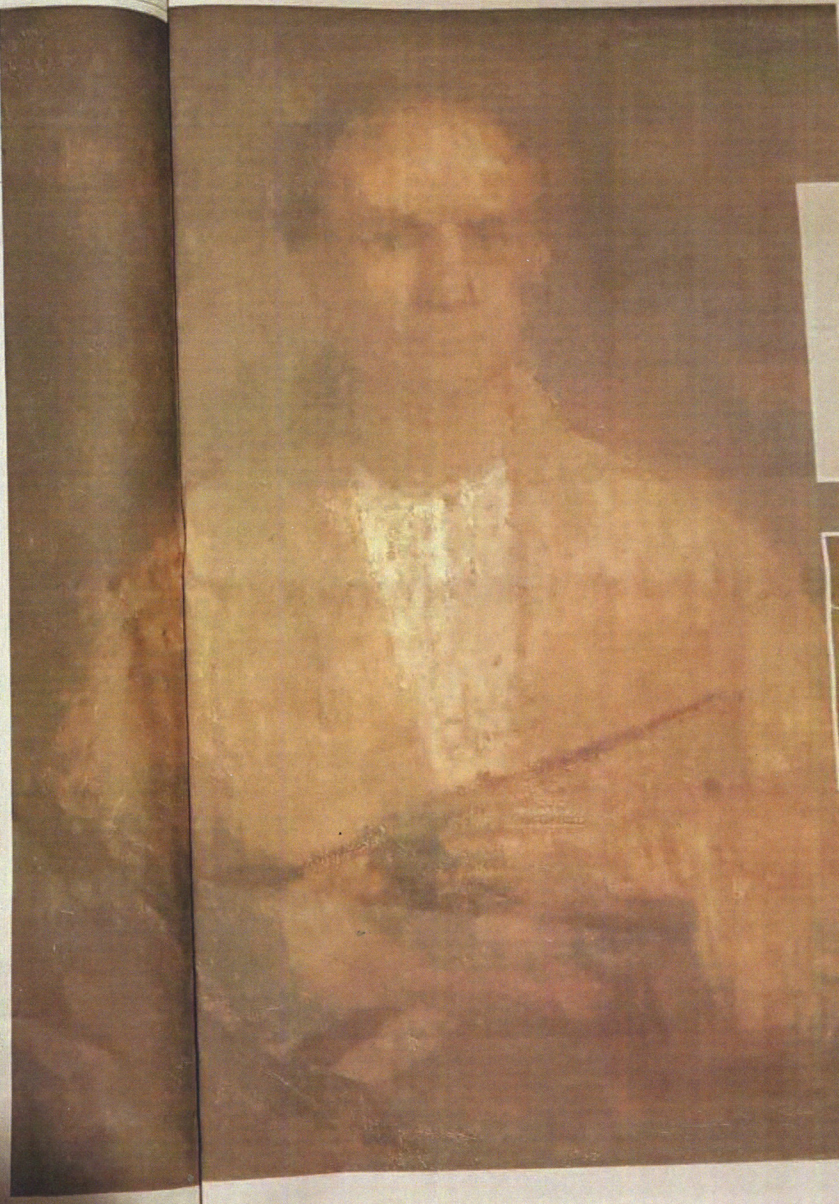
maakte een abrupt einde aan het contact. „Ik was twintig, was druk bezig met mijn studie en had andere zaken in mijn hoofd.“ Na een lange stilte van tientallen jaren besloot Op de Coul in 2005 contact op te nemen met de weduwe van Kaal die inmiddels naar Hoorn was verhuisd. „Er bleek veel werk te zijn opgelegd in een garage in Amsterdam. Het zag er verwaarloosd uit. Ik schrok daarvan.“

De stichting besloot de restauratie van enkele schilderijen voor te schieten om met de verkoop van de werken weer restauraties van andere tekeningen en schilderijen te kunnen betalen. „Het doel van de stichting is om het werk onder de mensen te brengen. We willen dat het bij mensen thuis hangt en niet doelloos in een depot staat. De stichting is feitelijk een donorgereguleerder.“

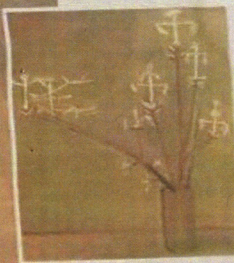
De herontdekking van het werk van Jaap Kaal leidde in 2006 tot een website, een monografie over de schilder en exposities in het Molenmuseum in Koog aan de Zaan en in Museum Henriette Polak te Zierikzee. Het werk van Jaap Kaal bestaat uit tekeningen en schilderijen van landschappen, stillevens en portretten. Zijn vroegste werk kenmerkt zich door een impressionistische lichtheid met veel kleur.

Na zijn studiereis naar Italië verandert zijn stijl in een sober, zwaarvoelig realisme met donkere kleuren, tegengesteld aan het abstracte. Het werk van Kaal werd gaandeweg steeds abstracter, een vergaande voorverandering van de werkhouding waarbij geen plaats meer was voor detail.

Jaap Kaal, Zelfportret.

Jaap Kaal, tekening Spaans.

Jaap Kaal, Kastprojectieken, 1900.

Jaap Kaal, Stuuie in abstractie, 1906.

Jaap Kaal, Stillleven met glazen, 1918.